

Briselē, 2.7.2014.
COM(2014) 398 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Ceļā uz aprites ekonomiku:
bezatkritumu saimniekošanas programma Eiropai**

{SWD(2014) 206 final}
{SWD(2014) 211 final}

Ceļā uz aprites ekonomiku: bezatkritumu saimniekošanas programma Eiropai

1. Ievads: aprites ekonomika ilgtspējīgas izaugsmes atbalstam

No mūsu ekonomikām noplūst vērtīgi materiāli. Pasaulē, kur pieprasījums un konkurence pēc ierobežotiem un dažkārt pat deficītiem resursiem turpina pieaugt un kur uz resursiem izdarītais spiediens liek videi arvien vairāk degradēties un padara to vārīgāku, Eiropa var gūt labumu — gan ekonomiskā, gan vides izteiksmē — no minēto resursu lietderīgāka izmantojuma. Kopš rūpnieciskās revolūcijas mūsu ekonomikas ir izvērsušas izaugsmes shēmu, kuru vislabāk varētu raksturot kā "paņemt, uzražot, patērēt un izmest", — lineāru izaugsmes modeli, kura pamatā ir pieņēmums, ka resursi ir neierobežoti, pieejami, viegli iegūstami un no tiem ir vienkārši atbrīvoties. Arvien plašāk nostiprinās izpratne par to, ka tieši šāds modelis apdraud Eiropas konkurētspēju.

Virzība uz izteiktāku aprites ekonomiku ir priekšnosacījums tam, lai izdotos izpildīt resursefektivitātes darba programmu, kas izveidota saskaņā ar stratēģiju "Eiropa 2020" gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei.¹ Augstāki un ilgtspējīgi resursefektivitātes raksturlielumu uzlabojumi mums ir pa spēkam, un tie var radīt būtiskus ekonomikas ieguvumus.

Aprites ekonomikas sistēmas iespējami ilgi notur produktu pievienoto vērtību un likvidē atkritumus. Produktam sasniedzot aprites cikla beigas, resursi paliek sistēmā, lai tos ražīgā veidā vairākkārt būtu iespējams izmantot atkārtoti un tādējādi veidot papildu vērtību. Lai pārietu uz izteiktāku aprites ekonomiku, ir jāizdara izmaiņas visos vērtības veidošanās ķēdes posmos, sākot no produkta izstrādes līdz jauniem uzņēmējdarbības un tirgus modeļiem, aptverot gan jaunus veidus, kā panākt, lai atkritumi kļūtu par resursu, gan jaunus patērētāju uzvedības modeļus. Šā mērķa īstenošanai ir nepieciešamas visaptverošas sistēmiskas izmaiņas un inovācija ne tikai tehnoloģiju jomā, bet arī organizācijas, sabiedrības, finansēšanas metožu un politikas aspektos. Pat augstas efektivitātes aprites ekonomikā vienalga būs kāds "linearitātes" elements, jo pastāv vajadzība pēc neskartiem resursiem un ir jāatbrīvojas no pārpalikušajiem atkritumiem.

Nozare jau tagad atzīst, ka pastāv spēcīgi, racionāli argumenti resursu produktivitātes uzlabošanai. Ir aplēsts, ka līdz 2030. gadam resursefektivitātes uzlabojumi visos vērtības veidošanās ķēdes posmos nepieciešamo materiālu ievadi varētu samazināt par 17–24 %², bet racionālāks resursu izmantojums Eiropas rūpniecībai ik gadus dotu vispārējos potenciālos ietaupījumus 630 miljardu euro apmērā.³ Uz saimnieciskiem mērķiem vērsti pētījumi, kuru pamatā ir modelēšana produktu līmenī, apliecina vērā ņemamas iespējas, kā ES rūpniecībai, izmantojot aprites ekonomikas pieeju, var rasties materiālu ietaupījumi, un lielas izredzes — izveidojot jaunus tirgus un jaunus produktus, kā arī radot pievienoto vērtību uzņēmējdarbībai — ES IKP palielināt par 3,9 %⁴. Tāpēc nav pārsteidzoši, ka uzņēmumi pastāvīgi turpina darbu, lai uzlabotu resursu apsaimniekošanu, bet tos kavē dažāda veida tirgus šķēršļi.

¹ COM(2010) 2020, COM(2011) 21.

² Meyer, B. et al (2011) "Macroeconomic modelling of sustainable development and the links between the economy and the environment". Eiropas Komisija (Vides ĢD veikts pētījums), pieejams http://ec.europa.eu/environment/enveco/studies_modelling/pdf/report_macro-economic.pdf.

³ "Guide to resource efficiency in manufacturing: Experiences from improving resource efficiency in manufacturing companies". Europe INNOVA (2012).

⁴ Ellen MacArthur Foundation (2012) *Towards the Circular Economy: Economic and business rationale for an accelerated transition*.

Augsta līmeņa Eiropas resursefektivitātes platforma⁵, kurā piedalās atsevišķu valstu valdības, uzņēmumi un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, aicināja rīkoties, lai novērstu šķēršļus izteiktākai aprites ekonomikai, kura arvien vairāk balstītos uz atkārtotu izmantošanu un augstas kvalitātes pārstrādi, nevis uz primārajām izejvielām.

Ceļvedī par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā Komisija 2011. gadā⁶ ierosināja rīcības plānu un uzsvēra, ka nepieciešama integrēta pieeja daudzās politikas jomās un līmeņos. Galvenās ceļvedī izklāstītās idejas tagad ir tālāk izvērstas Septītajā vides rīcības programmā (7. VRP).⁷

Virzība uz izteiktākas aprites ekonomikas modeļiem paver daudzsološas izredzes Eiropas ekonomikai. Tā rastos iespējas Eiropai risināt pašreizējās un gaidāmās problēmas, ko rada uz resursiem izdarītais spiediens un arvien pieaugošā nedrošība par piegādes avotiem. Tiešs veids, kā uzlabot izturētspēju un konkurētspēju, ir atkal un atkal produktīvi vairākkārtēji izmantot resursus, samazināt atkritumu apjomu un atkarību no nedrošiem piegādes avotiem. Palīdzot atsaistīt ekonomisko izaugsmi no resursu izmantojuma un tās ietekmes, tiktu piedāvātas tādas ilgtspējīgas izaugsmes izredzes, kas būs noturīgas.

Laika posmā no 2000. līdz 2011. gadam resursu produktivitāte ES ir pieaugusi par 20 %, bet šī tendence lielā mērā varētu būt saistīta ar recesijas ietekmi. Ja šādu kursu izdotos noturēt, līdz 2030. gadam produktivitāte uzlabotos vēl par 30 % un IKP pieaugtu par gandrīz 1 %, vienlaikus radot par diviem miljoniem vairāk darbvietau salīdzinājumā ar ierastās darbības scenāriju.⁸ Centieni palielināt resursu produktivitāti tiks pastiprināti līdztekus virzībai uz jau nospraustajiem Kopienas politikas mērķiem, tādiem kā samazināt oglekļa dioksīda emisijas, palielināt energoefektivitāti, nodrošināt ilgtspējīgu ES ekonomikas reindustrializāciju un nodrošināt piekļuvi izejvielām, vienlaikus samazinot ietekmi uz vidi un siltumnīcefekta gāzu emisijas.

Pastāv plašs pārbaudītu pasākumu klāsts resursefektivitātes sekmēšanai, kuri ir jau pierādījuši savu devumu un kurus varētu būt iespējams piemērot sistemātiskākā veidā. Tiek sperti vajadzīgie soļi uz priekšu arī tādēļ, lai nodrošinātu, ka šīs pārmaiņas ir jo īpaši ražīgas nodarbinātības veicināšanas ziņā, kā to paredz paziņojums par videi draudzīgām darbvietām un Zaļais rīcības plāns MVU.⁹

2. Labvēlīga politikas satvara izveide

Tirgi ir svarīgs resursefektivitātes un aprites ekonomikas dzinējspēks, jo materiāli un enerģija daudziem uzņēmumiem ir kļuvuši par galvenajām resursu izmaksām. Tomēr, neraugoties uz to, ka tirgos jau tagad ir vērojamas izmaiņas, pastāv virkne tirgus šķēršļu, kas neļauj resursus apsaimniekot pietiekami iedarbīgā un rezultatīvā veidā. Uzņēmumiem ES tādi pasākumi kā atkritumu rašanās novēršana, ekodizains, atkārtota izmantošana varētu dot neto ietaupījumus € 600 miljardu jeb 8 % apmērā no gada apgrozījuma, vienlaikus par 2-4 % samazinot kopējās ikgadējās siltumnīcefekta gāzu emisijas.¹⁰ Tomēr, lai tas varētu notikt, ir jāpārvar tirgus šķēršļi, kas liedz šīs iespējas pilnveidot.

⁵ http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm.

⁶ COM(2011) 571.

⁷ OV L 354, 28.12.2013., 171.–200. Lpp.

⁸ *Modelling the Economic and Environmental Impacts of Change in Raw Material Consumption* (2014), Cambridge Econometrics et al.

⁹ Atsauce un paziņojumiem, ko paredzēts pieņemt vienlaikus.

¹⁰ Uzņēmumu iespējas uzlabot resursefektivitāti [*The opportunities to business of improving resource efficiency*] (2013), AMEC et al.

No resursu produktivitātes labums būs ne tikai plašam nozaru spektram, tai pateicoties Eiropas uzņēmumiem būs priekšrocības no straujās izaugsmes ekonomu tirgos, kas saskaņā ar prognozēm laikā no 2010. līdz 2020. gadam divkārsosies. Starptautiskā mērogā prasība pēc resursefektivitātes uzlabojumiem ir izskanējusi visdažādākajos rūpniecības sektoros.

Pastāvošā infrastruktūra, uzņēmējdarbības modeļi un tehnoloģijas kombinācijā ar iedibinātajiem uzvedības modeļiem tur ekonomiku "iesprostotu" lineārajā modelī. Uzņēmumiem var trūkt informācijas, pārliecības un spējas pāriet uz aprites ekonomikas risinājumiem. Finanšu sistēmas bieži vien nerod līdzekļus ieguldījumiem efektivitātes uzlabošanā vai inovatīvos uzņēmējdarbības modeļos, jo šādi modeļi tiek uzskatīti par riskantākiem un sarežģītākiem, kas attur daudzus tradicionālus investorus. Arī tradicionāli patērētāju ieradumi var būt šķērslis jaunu produktu vai pakalpojumu izstrādei. Šādi šķēršļi pastāv jo īpaši apstākļos, kad cenas neatspoguļo reālās resursu izmantojuma izmaksas, kas rodas sabiedrībai, un kad ar politiskiem mehānismiem spēcīgus un pastāvīgus signālus pārejai uz aprites ekonomiku nodrošināt neizdodas.

Balstīdamās uz faktoloģisko materiālu par galvenajiem produktiem, materiāliem un vērtības veidošanās ķēdi, Komisija sadarbībā ar ieinteresēto aprindu pārstāvjiem izstrādās stimulējošu satvaru aprites ekonomikai, izmantojot pasākumus, kas apvieno lietpratīgu regulējumu, uz tirgu balstītus instrumentus, pētniecību un inovāciju, stimulus, informācijas apmaiņu un atbalstu brīvprātīgai pieejai. Šāds satvars palīdzēs sasniegt izvirzīto mērķi — ilgtspējīgu rūpniecības atjaunotni ES —, un tā mugurkauls būs proaktīvi patērētāji un uzņēmumi, īpašu uzmanību atvēlot MVU. Starptautiskā tvērumā ES būtu cieši jāsadarbojas ar citiem partneriem gan daudzpusējā, gan divpusējā līmenī, lai nodrošinātu, ka tiek realizēta aprites ekonomikas koncepcijas maksimālā ietekme.

Komisija:

padziļināti analizēs, kādi ir nozīmīgākie trūkumi tirgū un pārvaldībā, kuru dēļ ir apgrūtināta izvairīšanās no materiālu atkritumiem un to atkārtota izmantošana, ņemot vērā materiālu veidu un to izmantojuma neviendabīgumu, lai attiecīgi sekmētu stimulējoša politiskā satvara iedibināšanu resursefektivitātes jomā ES līmenī.

2.1. Ieceres un inovācija aprites ekonomikai

Aprites ekonomiku raksturojošā pieeja izslēdz atkritumus un parasti paredz inovāciju visos vērtības veidošanās ķēdes posmos, nevis paļaujas vienīgi uz pieejamajiem risinājumiem produktu aprites cikla beigās. Piemēram, atbilstoši šai pieejai var:

samazināt konkrēta pakalpojuma sniegšanai nepieciešamo materiālu daudzumu (apjomu samazināšana);

paildināt produktu ekspluatācijas laiku (kalpošanas ilgums);

samazināt enerģijas un materiālu izmantošanu gan ražošanas, gan lietošanas posmos (efektivitāte);

samazināt tādu materiālu izmantojumu produktos vai ražošanas procesos, kas ir bīstami vai kurus ir grūti pārstrādāt (aizstāšana);

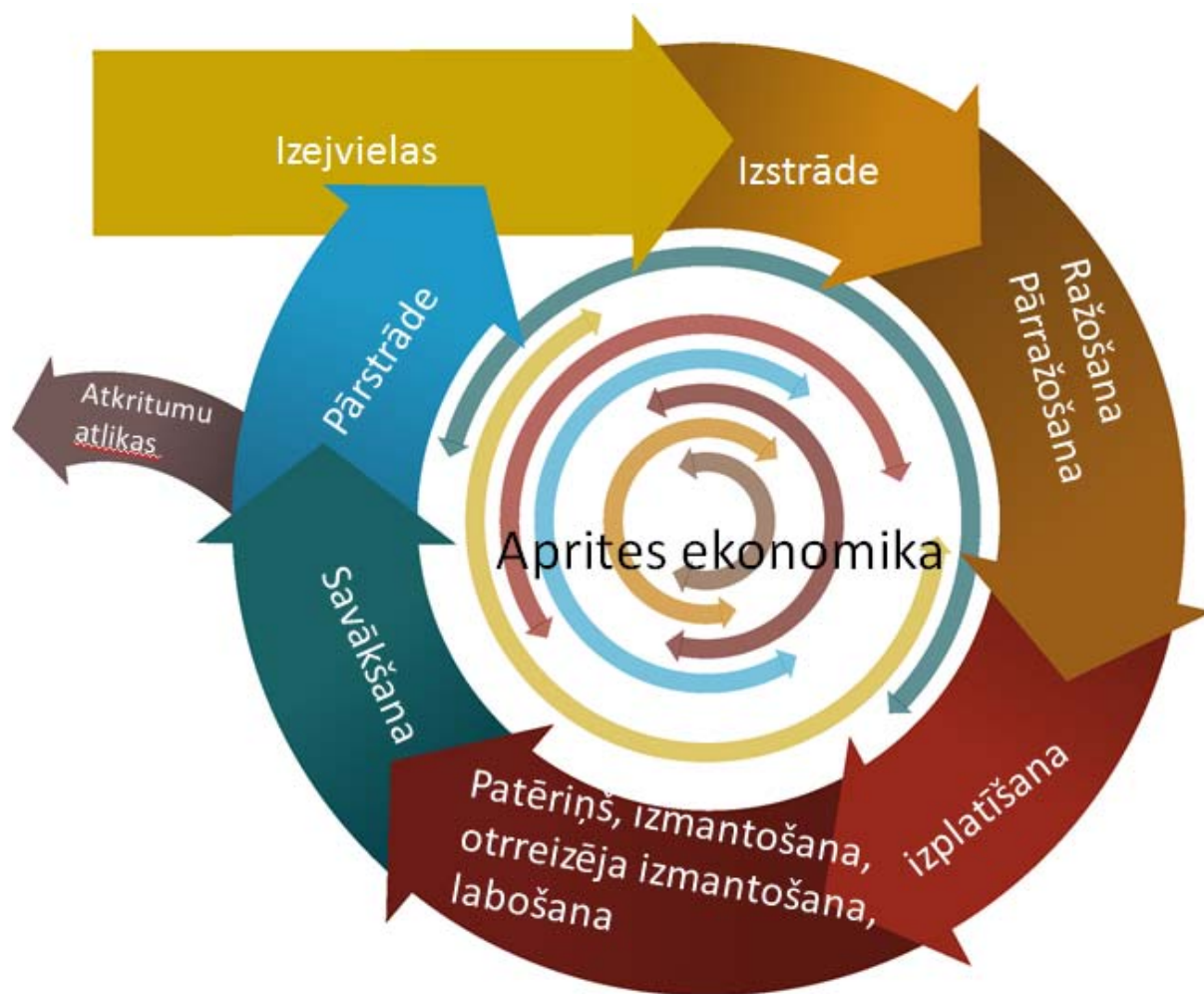
radīt otrreizējo izejvielu (pārstrādātu atkritumu) tirgu (pamatojoties uz standartiem, publisko iepirkumu u. c.);

izstrādāt tādus produktus, kurus vieglāk uzturēt, salabot, uzlabot, atjaunot vai pārstrādāt (ekodizains);

izveidot pakalpojumus, kas šajā sakarā patērētājiem ir vajadzīgi (apkope/remonta pakalpojumi u. c.);
radīt stimulus un nodrošināt atbalstu atkritumu apjoma samazināšanai un augstas kvalitātes šķirošanai, ko veic patērētāji;
stimulēt šķirošanu un tādas savākšanas sistēmas, kas maksimāli samazina pārstrādes un atkārtotas izmantošanas izmaksas;
atvieglināt attiecīgo darbību grupēšanu kopās, lai nepieļautu, ka blakusprodukti kļūst par atkritumiem (rūpnieciskā simbioze); kā arī
veicināt plašāku un labāku patērētāju izvēli, piedāvājot nomas, aizdošanas vai koplietošanas pakalpojumus kā alternatīvu produktu pirkšanai, vienlaikus iestājoties par patērētāju interesēm (izmaksu, aizsardzības, informācijas, līguma noteikumu, apdrošināšanas aspektu u. c. ziņā).

Svarīgs izejas punkts ir tas, kā procesi, produkti un pakalpojumi tiek veidoti. Produktus var pārveidot, lai tie būtu izmantojami ilgāk, lai tos varētu salabot, uzlabot, atjaunot vai — beigu beigās — pārstrādāt, nevis vienkārši izmest. Ražošanas procesus var lielākā mērā balstīt uz iespēju produktus un izejvielas izmantot atkārtoti un uz dabas resursu atjaunošanās spēju, savukārt novatoriski uzņēmējdarbības modeļi var radīt jaunu saikni starp uzņēmumiem un patērētājiem.

Zemāk redzamajā konceptuālajā shēmā ir uzskatāmā veidā attēloti aprites ekonomikas modeļa galvenie posmi, no kuriem katrā ir iespējas samazināt izmaksas un atkarību no dabas resursiem, stimulēt izaugsmi un nodarbinātību, kā arī ierobežot atkritumu un kaitīgu emisiju nonākšanu vidē. Minētie posmi ir savstarpēji saistīti, jo materiālus var izmantot atbilstīgi kaskādes modelim, piemēram: nozare apmainās ar blakusproduktiem, produktus atjauno vai izmanto ražošanā otrreiz, vai patērētāji izvēlas produktu un pakalpojumu sistēmas. Izvirzītais mērķis ir samazināt resursu zudumus aprites cikla posmos, tādējādi panākot sistēmas optimālu darbību.

Daži ES politikas virzieni un instrumenti jau tagad nodrošina aprites ekonomikas modelim atbilstošus mehānismus un stimulus. Pateicoties tiesību aktos iestrādātajam atkritumu hierarhijas principam, pamazām notiek virzība uz to, lai tiktu pieņemti tādi vēlami risinājumi kā atkritumu novēršana, sagatavošana atkārtotai izmantošanai un pārstrāde, bet nevēlamais risinājums — apglabāšana poligonā — tiek izskausta. Politika ķīmisko vielu jomā iet uz to, lai pakāpeniski tiktu izbeigta īpaši bīstamu toksisku vielu izmantošana. Daži ekodizaina pasākumi ar enerģiju saistītiem produktiem ir, piemēram, prasības attiecībā uz kalpošanas ilgumu un pārstrādes atvieglināšanu. Bioekonomikas stratēģija¹¹ sekmē ilgtspējīgu un integrētu bioloģisko resursu un atkritumu plūsmu izmantojumu pārtikas, enerģijas un bioproduktu ražošanai. Klimata politika rada stimulus enerģijas taupīšanai un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai.

Izveidojot vienotu un saskanīgu ES satvaru aprites ekonomikas sekmēšanai, šādus elementus izdosies apvienot ar stratēģiju "Apvārsnis 2020" nolūkā risināt sarežģītos uzdevumus, ko izvirza pētniecība un inovācija.¹²

¹¹ COM(2012) 60.

¹² Sk. šā paziņojuma pielikumu.

Lai atbalstītu iestrādes un inovāciju izteiktākai aprites ekonomikai, Komisija:

ES Pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” ietvaros demonstrēs, kādas Eiropas līmenī ir iespējas virzībai uz aprites ekonomiku, īstenojot plaša vēriena inovācijas projektus, kuri vērsti uz sadarbību vērtības veidošanas ķēdē un starp šādām ķēdēm, prasmju pilnveides sekmēšanu un atbalstu novatorisku risinājumu ieviešanai tirgū;

izveidos pastiprinātu partnerību nolūkā atbalstīt tādu pētniecības un inovācijas politiku, kas orientēta uz aprites ekonomiku;

atvieglinās izteiktāku aprites modeļu izstrādi produktiem un pakalpojumiem, cita starpā arī uzlabojot produktu politikas konsekvensi, un pilnveidos Ekodizaina direktīvas piemērošanu, lielāku uzmanību turpmāk atvēlot resursefektivitātes kritērijiem, tostarp nākamajām prioritārajām produktu grupām darba plānā 2015.–2017. gadam; un

veicinās pieturēšanos pie kaskādes principa biomasas ilgtspējīgā izmantošanā, ņemot vērā visus sektorus, kuros biomasu izmanto, tā, lai biomasu tiktu izmantota resursefektivitātes ziņā visefektīvākajā veidā.

2.2. Atrasisīt ieguldījumus aprites ekonomikas piedāvātajos risinājumos

ES un dalībvalstīm būtu jāveicina ieguldījumi aprites ekonomikas inovācijā un šādu novatorisku risinājumu ieviešanā un — finanšu sistēmas reformas sakarā — būtu jācenšas novērst šķēršļus, kas neļauj mobilizēt lielāku privātā sektora finansējumu resursefektivitātes uzlabošanai. Nesen iesniegtajos Komisijas priekšlikumos par nefinansiālas informācijas sniegšanu¹³, ilgtermiņa finansēšanu¹⁴ un arodpensiju fondiem¹⁵ ir iestrādātas prasības atklāt investoriem attiecīgu vides informāciju vai ņemt vērā ieguldījumu risku, kas saistās ar resursu deficītu un klimata pārmaiņām.

Lai samazinātu risku, kas jāuzņemas investoriem, tiek izstrādāti novatoriski finanšu instrumenti, tādi kā Komisijas un Eiropas Investīciju bankas Dabas kapitāla finansēšanas mehānisms. Arī publiskā un privātā sektora partnerības (*PPP*) ir iedarbīgs līdzeklis privātā sektora pasākumu un ieguldījumu piesaistīšanai resursefektivitātes jautājumos. Piemēram, publiskā un privātā sektora partnerība Efektīva resursu izmantošana un energoefektivitāte pārstrādes nozarē (*SPIRE*) un uz bioloģiskiem resursiem balstītas rūpniecības kopīga tehnoloģiju ierosme sniedz aktīvu ieguldījumu aprites ekonomikas mērķu sasniegšanā.

Politikai ir tālejoša nozīme, jo no tās ir atkarīgs, vai tiek raidīti pareizi signāli ieguldījumiem resursefektivitātes jomā, likvidējot videi kaitīgas subsīdijas un nodokļu likumdošanas jomā īstenojot pāreju no darbaspēka uz piesārņojuma un resursu aplikšanu ar nodokļiem. Rezultāti, kas ES dalībvalstīs sasniegti vides nodokļu reformas jomā, tiek aplūkoti Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgada ietvaros.

¹³ COM(2013) 207.

¹⁴ COM(2014) 168.

¹⁵ COM(2014) 167.

Nolūkā atraisīt ieguldījumus aprites ekonomikā Komisija:

pievērsīsies daudzsološām jomām, kas izceltas apaļajā galdā par resursefektivitātes finansējumu¹⁶, tostarp novatoriskiem finanšu instrumentiem, atspoguļojot ar resursiem saistīto problemātiku uzņēmumiem piemērotajos uzskaites noteikumos, precizējot, kāda ir finanšu institūciju atbildība ilgtspējības jautājumos (fiduciāri pienākumi), izstrādājot uzņēmumiem paredzētas "resursu stresa testēšanas" metodes un apzinot obligāciju tirgu potenciālu papildu finansējuma novirzīšanai resursefektivitātes projektiem;

sagatavos vadlīnijas par iespējām, ko videi draudzīga publiskā iepirkuma (*GPP*) jomā piedāvā jaunās publiskā iepirkuma direktīvas, un ieteikumu dalībvalstu darbības rādītāju pārraudzībai orientējošā mērķa — 50 % no visiem iepirkumiem jābūt *GPP*¹⁷ — sasniegšanā, atbalstīs novatoriskus instrumentus, tādus kā iepirkums pirmskomercializācijas posmā un inovācijas publisks iepirkums, un atvieglinās *GPP* tīklu veidošanos publisko iestāžu vidū; un

padziļināti iekļaus aprites ekonomikas prioritātes ES finansējumā un skubinās dalībvalstis izmantot pieejamo ES finansējumu programmās un projektos, kas veltīti aprites ekonomikai, jo īpaši ar Eiropas strukturālo un investīciju fondu starpniecību.

2.3. Uzņēmumu un patērētāju aktīva iesaistīšana un atbalsts MVU

Uzņēmumi un patērētāji saglabā savu lomu kā svarīgākās personas pārejā uz izteiktāku aprites ekonomiku. Augšupēji un lejupēji lēmumi vērtības veidošanās ķēdē ir sekmīgāk savstarpēji jāsavieno, sniedzot konsekvētus stimulus ražotāju, investoru, izplatītāju, patērētāju un pārstrādātāju vidū un nodrošinot taisnīgu izmaksu un ieguvumu sadali. Ir jāizmanto tirgus mehānismi, lai nodrošinātu, ka resursi tiek sadalīti un izmantoti visefektīvākajā veidā, un gadījumā, ja tiek konstatēti trūkumi tirgus darbībā vai šķēršļi inovācijai, tie ir jānovērš. Jāattīsta funkcionējošs otrreizējo izejvielu tirgus. Īpaša uzmanība jāveltī tam, lai uzņēmēji varētu atraisīt jaunu ar aprites ekonomiku saistītu tirgu potenciālu un lai garantētu, ka darba tirgū ir pieejama nepieciešamā prasme bāze. Patērētājiem jādod iespēja izdarīt apzinātu izvēli un attiecīgi jāuzlabo pieejamā informācija par dažādu produktu ekoloģiskajiem parametriem.

Eiropas resursefektivitātes platforma¹⁸ ir izcēlusi būtiskas iespējas, kas rodas uzņēmumiem dažādos posmos ciklā, kurā materiālus ievada atpakaļ ražošanas procesā vai dažādos sākotnējās piegādes ķēdes posmos, vai arī citās piegādes ķēdēs. To pamatā ir pieredze, kas gūta virknē iniciatīvu, ko varētu izvērst un piemērot plašākā tvērumā un kas ietvertu:

ražošanas posmā — ilgtspējīgas izcelsmes standartus, brīvprātīgas shēmas, ko piemēro nozare un mazumtirgotāji, un rūpniecisku simbiozi nolūkā nodrošināt tirgu blakusproduktiem;

izplatīšanas posmā — izsmeļošu informāciju par resursiem, ko produkti satur, un par to, kā šos produktus var salabot vai pārstrādāt, atsaucoties uz ieteikumiem, kurus platforma nodēvējusi par "produkta pasi"; un

patēriņa posmā — uz sadarbību balstīts patēriņa modelis, kura pamatā ir produktu aizdošana, maiņas darījumi, barters un izīrēšana, un produktu pakalpojumu sistēmas, lai izdotos rast vairāk vērtības no nepietiekami izmantotiem aktīviem vai resursiem (piemēram, mašīnām, rīkiem, ēkām u. c.).

¹⁶ MEMO/13/110.

¹⁷ COM(2008) 400.

¹⁸ http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/documents/erep_manifesto_and_policy_recommendations_31-03-2014.pdf.

Vides pēdas nospieduma izmēģinājuma posmā, kas minēts Komisijas paziņojumā *"Veidojot videi nekaitīgu produktu vienoto tirgu"*¹⁹, ieinteresēto aprindu pārstāvji ir aicināti vienkopus, lai izveidotu vienotu, saskaņotu veidu, kā mērīt produktu un organizāciju ietekmi uz vidi. Izmēģinājuma posmam noslēdzoties, Komisija izvērtēs, vai šīs metodes ir sekmīgas un vai tās var izmantot pastāvošos vai jaunus instrumentus produktu ekoloģisko raksturlielumu uzlabošanai.

Šāda veida pasākumi būtu jāizvērs vēl plašāk, lai pastāvošiem uzņēmumiem un jauniem uzņēmumiem nodrošinātu labvēlīgus pamatnosacījumus un vienlīdzīgus konkurences apstākļus, kas tiem ļautu pielāgoties pasaules megatendencēm resursu jautājumos, lai labākie uzņēmumi tiktu atalgoti, lai jaunie uzņēmēji tiktu skubināti izstrādāt progresīvus uzņēmējdarbības risinājumus, lai šos risinājumus pārbaudītu tirgū un sniegtu patērētājiem pārbaudītu informāciju. Daudzpusējais process, kas tika aizsākts, īstenojot Eiropas Patērētāju tiesību aizsardzības programmu²⁰, atklāja, ka ir nepieciešami iedarbīgi līdzekļi cīņai pret maldinošiem un nepamatotiem ar vidi saistītiem apgalvojumiem.

Darbaspēkam ir jābūt ar attiecīgajām prasmēm, kas vajadzīgas, lai nodrošinātu efektīvu un nodarbinātības ziņā ražīgu pāreju.²¹ Paziņojums par videi draudzīgām darbvietām²² veido satvaru, kurā atraisīt darbvietu radīšanas iespējas izteiktākā apriņķa un resursefektivitātes ekonomikā. Arī valstu, reģionālajām un vietējām iestādēm un sociālajiem partneriem ir svarīga loma mērķtiecīga un koordinēta atbalsta veidošanai ieguldījumu, infrastruktūras, tehnoloģiju un prasmju veidā, jo īpaši koncentrējoties uz MVU vajadzībām. Gan minētās iestādes, gan sociālie partneri atrodas pozīcijās, no kurām tie var atvieglināt patērētāju izvēles pārvirzīšanu uz ilgtspējīgākiem produktiem un pakalpojumiem un veicināt izmaiņas patērētāju uzvedībā.

Uzņēmumu, jo īpaši MVU, un patērētāju darbības atbalstam Komisija:

par pamatu ņems rezultātus, kas būs sasniegti vides pēdas nospieduma izmēģinājuma posmā līdz 2016. gadam, un nāks klajā ar rekomendācijām tam, kā ietekmes uz vidi mērījumus izmantot produktu un procesu izstrādē un patērētāju informētības uzlabošanā par ekoloģiski ilgtspējīgu izvēli;

stimulēs plašu ieinteresēto aprindu sadarbību, veicot koordinācijas un atbalsta pasākumus saskaņā ar iniciatīvu "Apvārsnis 2020" un tajā paredzētajiem mehānismiem, tostarp Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūtu, Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem, Ekoinovācijas rīcības plānu, Zaļās rīcības plānu MVU un Eiropas Patērētāju tiesību aizsardzības programmu;

balstīsies uz saistībām, ko uzņemušās ieinteresētās personas, kas piedalās Eiropas Inovācijas partnerībā izejvielu jomā, un kas ir tieši saistītas ar resursu produktivitāti;

atbalstīs darbvietu radīšanu un prasmju veidošanu, pastiprinot politikas koordināciju, novirzot Eiropas finansējumu uz programmām un shēmām, kas atbalsta zaļu izaugsmi, uzlabojot informētību un pārraudzību, tostarp to, ko nodrošina Eiropas pusgada process, kā arī sadarbojoties ar sociālajiem partneriem, izglītības un mācību iestādēm un citām ieinteresētajām personām; kā arī

atbalstīs paraugprakses apmaiņu starptautiskā līmenī.

¹⁹ COM(2013) 196 un Komisijas Ieteikums Nr. 2013/179/ES.

²⁰ COM(2012) 225.

²¹ COM(2012) 173.

²² COM(2014) 446.

3. Mūsdienīga atkritumu apsaimniekošanas politika un tās mērķi: atkritumi kā resurss

Kad atkritumi pārtop resursos, aprites ekonomikas sistēmā "loks noslēdzas". Eiropas tiesību aktos nospraustie mērķi un uzdevumi ir izšķirīgs faktors, kas veicinājis atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanu: tiek stimulēta inovācija atkritumu pārstrādes un otrreizējās izmantošanas jomā, sarūk atkritumu apglabāšana poligonos, samazinās resursu zudumi un rodas motivācija ieradumu maiņai. Neraugoties uz to, ES vēl aizvien rodas iespaidīgs atkritumu daudzums — vidēji piecas tonnas gadā uz iedzīvotāju, un tikai nedaudz vairāk par trešo daļu no šiem atkritumiem reāli pārstrādā.

Eiropas Savienība ir uzņēmusies politiskas saistības²³ samazināt atkritumu rašanos, padarīt atkritumus par nozīmīgu un drošu izejvielu avotu Savienībā, reģenerēt enerģiju tikai no nepārstrādājamiem atkritumiem un praktiski pilnībā izbeigt atkritumu apglabāšanu poligonos. Ja atkritumu apsaimniekošanas politikā izvirzīs vēl augstākus mērķus, tas lielā mērā nāks par labu izaugsmei un nodarbinātībai, turklāt ar samērā zemām vai vispār nekādām izmaksām; bez tam tas būs ieguldījums vides aizsardzībā. Kas attiecas uz globālajiem tirgiem, paredzams, ka vērienīga atkritumu apsaimniekošanas politika stimulēs inovāciju, palīdzēs ES uzņēmumiem sniegt aizvien konkurētspējīgākus atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus un pavērs jaunus tirgus ES eksportētājiem.

3.1. Atkritumu mērķvērtību noteikšana — solis ceļā uz pārstrādājošu sabiedrību

Eiropai visnotaļ sekmīgi ir izdevies padarīt atkritumus par resursu un popularizēt ilgtspējīgus atkritumu apsaimniekošanas paņēmienus, piemēram, pārstrādi. Tomēr dalībvalstu sekmes atšķiras. Sešās dalībvalstīs faktiski ir izbeigta sadzīves atkritumu apglabāšana poligonos, proti, pēdējos 20 gados tā sarukusi no 90 % līdz mazāk par 5 %, un dažos reģionos pārstrādā pat 85 % atkritumu. Turpretī citās dalībvalstīs vēl aizvien poligonos apglabā vairāk nekā 90 % atkritumu, bet mazāk par 5 % pārstrādā.

Ir vajadzīgi spēcīgi politiskie signāli, kas nodrošinātu investīcijām un pārmaiņu procesiem vajadzīgo paredzamību ilgtermiņā, lai tādi materiāli kā plastmasa, stikls, metāls, papīrs, koksne, gumija u.c. no jauna nonāktu saimnieciskajā aprītē kā otrreizējās izejvielas par konkurētspējīgām cenām. Skaidru atkritumu pārstrādes mērķvērtību nospraušana periodam līdz 2030. gadam sniegs šādu paredzamību. Atkritumu dalītā savākšana to rašanās vietā, kā arī pārstrādes rādītāju skaidras aprēķināšanas metodes nodrošinās atkritumu kvalitatīvu pārstrādi un sekmēs kvalitatīvu otrreizējo izejvielu piegādes tirgu attīstību. Tālab pašreizējā metode, ko izmanto, lai aplēstu, cik daudz atkritumu tiek faktiski pārstrādāts, būtu jāpilnveido, jo pašlaik dažas dalībvalstis par savāktajiem atkritumiem ziņo kā par pārstrādātajiem atkritumiem, neraugoties uz lielajiem materiālu zudumiem starp šiem diviem posmiem. Līdz 2025. gadam jāpanāk, ka nekādi pārstrādājami atkritumi nenonāk atkritumu poligonos. Dalībvalstīm jācenšas jau līdz 2030. gadam panākt, ka atkritumu apglabāšana poligonos faktiski vairs nenotiek. Runājot par otrreizēji neizmantojamiem un nepārstrādājamiem atkritumiem, liela nozīme būs enerģijas reģenerācijai, tostarp atkritumu pārvēršanai enerģijā un biokurināmā/biodegvielu izmantošanai. Tālab būs nepieciešams efektīvāk izmantot pieejamās enerģijas reģenerācijas jaudas, kuru sadalījums ES pašlaik ir nevienmērīgs, un jāīsteno pasākumi, lai nerastos jaudas pārpalikums.

Ja šos uzdevumus izdosies sekmīgi izpildīt, ES līdz 2030. gadam radīsies vairāk nekā 180 000 tiešo darbavietu papildus aptuveni 400 000 darbavietām, ko radīs spēkā esošo atkritumu

²³ Septītā Vides rīcības programma.

apsaimniekošanas tiesību aktu īstenošana²⁴. Tas ļaus apmierināt 10–40 % no pieprasījuma pēc izejvielām ES, kā arī palīdzēs sasniegt ES izvirzīto mērķi — līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 40 % —, jo emisijas samazināsies par 62 Mt CO₂ ekv. gadā.

Lai palielinātu ekonomiskos, sociālos un vides ieguvumus no sadzīves atkritumu labākas apsaimniekošanas, Komisija ierosina:

- līdz 2030. gadam panākt, ka otrreizēji izmanto un pārstrādā vismaz 70 % no sadzīves atkritumiem;
- līdz 2030. gadam panākt, ka pārstrādā 80 % izlietotā iepakojuma, turklāt ir jānosaka starpposma mērķi — 60 % līdz 2020. gadam un 70 % līdz 2025. gadam, kā arī mērķvērtības attiecībā uz specifiskiem materiāliem;
- līdz 2025. gadam panākt, ka tiek aizliegta pārstrādājamas plastmasas, metāla, stikla, papīra, kartona un bioloģiski noārdāmo atkritumu apglabāšana poligonos, turklāt dalībvalstīm līdz 2030. gadam jācenšas panākt, ka atkritumu apglabāšana poligonos ir praktiski izbeigta²⁵;
- veicināt kvalitatīvu otrreizējo izejvielu tirgu attīstību, tostarp izvērtēt, kāda pievienotā vērtība ir kritērijiem, pēc kuriem nosaka, vai specifiski materiāli ir pārstājuši būt par atkritumiem;
- pilnveidot pārstrādāto materiālu aprēķināšanas metodi, lai nodrošinātu augstu pārstrādes kvalitātes līmeni.

3.2. Atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktu vienkāršošana un labāka īstenošana

Dalībvalstīm ir rīcības brīvība nolemt, kā izvirzītās mērķvērtības sasniedzamas. Tomēr pastāv ievērojams potenciāls vēl vairāk vienkāršot atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktus un uzlabot to īstenošanu valstu līmenī, un tādējādi novērst pašreizējo nesaskaņotību.

2012. gadā Komisija izstrādāja atkritumu apsaimniekošanas rezultātu salīdzinošo tabulu un ceļvedi ar konkrētiem ieteikumiem dalībvalstīm ar visvājākajiem rezultātiem. Arī turpmāk Komisija īpašu uzmanību veltīs dalībvalstīm, kas mērķu sasniegšanā ir visvairāk atpalikušas, un kopā ar tām centīsies novērst īstenošanas nepilnības jau pašā sākumā.

Sevišķi noderīgi valstu atkritumu saimniecības uzlabošanā izrādījušies ekonomiskie instrumenti, jo īpaši atkritumu poligonu un sadedzināšanas aplikšana ar nodokļiem, pieeja "maksā, kad izmet", ražotāju atbildības shēmu paplašināšana vai pašvaldībām domāti stimuli, lai tās veicinātu atkritumu rašanās novēršanu, atkritumu otrreizēju izmantošanu un pārstrādi. Iedarbīgi izrādījušies arī aizliegumi apglabāt atkritumus poligonos. Ja noteiks prasību minimumu ražotāju atbildības shēmām ES līmenī, tas palīdzēs samazināt izmaksas un novērst šķēršļus, ar ko sastopas ražotāji, kuriem ES ir jāievēro dažādu nacionālo shēmu noteikumi.

No Eiropas fondiem var atbalstīt dalībvalstu pūliņus, kas vērsti uz atkritumu integrētu apsaimniekošanu, tostarp atkritumu dalīto savākšanu, otrreizēju izmantošanu un pārstrādes infrastruktūru. Atkritumu apglabāšanu poligonos vai autonomu sadedzināšanu nākotnē atbalstīt nevajadzētu.

²⁴ SWD (2014) 207.

²⁵ Zināmu daļu atkritumu pārpalikuma nav iespējams pārstrādāt, tāpēc tos var apglabāt poligonā, jo pašlaik nav citu apstrādes paņēmienu. Šis daudzums nedrīkst pārsniegt 5 %.

Lai labāk izmantotu ES pieejamās atkritumu apsaimniekošanas jaudas, ir nepieciešama labāka plānošana un informācijas apmaiņa; tas arī nozīmē, ka var nākties samierināties ar intensīvāku atkritumu pārvadāšanu ES uz pašām modernākajām un efektīvākajām iekārtām, vismaz pagaidām.

Ir iespējas vēl vairāk optimizēt un atvieglināt datu vākšanu un ziņošanu valstu līmenī, kā arī uzlabot savākto datu ticamību un konsekveni visā ES. Ja tiks ieviesti kopīgi rādītāji, būs vieglāk uzraudzīt un salīdzināt dalībvalstu veikumu²⁶.

Pasākumi, ar kuriem vienkāršo atkritumu *acquis* un nodrošina efektivitāti un lietderību, balstīsies uz līdzšinējiem pūliņiem samazināt atkritumu apsaimniekošanas politikas administratīvās izmaksas; kā piemēru var minēt atsevišķu MVU atbrīvošanu no atpakaļpieņemšanas prasību pildīšanas vai centienus ieviest obligātu elektronisku datu apmaiņu par atkritumu sūtījumiem.

Lai nodrošinātu, ka ES tiesību aktu sniegtie ieguvumi tiek realizēti, ievērojot vienkāršošanas un labākas īstenošanas principus, Komisija ierosina:

- novērst atkritumu mērķvērtību pārklāšanos un saskaņot definīcijas;
- ievērojami vienkāršot dalībvalstīm uzliktos ziņošanas pienākumus, tostarp precizēt un optimizēt mērķu aprēķina metodes attiecībā uz sadzīves atkritumiem, atkritumu poligoniem un izlietoto iepakojumu;
- atļaut dalībvalstīm MVU vai uzņēmumus, kas savāc/pārvadā ļoti nelielus daudzumus nebīstamo atkritumu, atbrīvot no vispārējām prasībām par atļaujas iegūšanu vai reģistrēšanos saskaņā ar Atkritumu pamatdirektīvu;
- ieviest sistēmu, ka katru gadu visi dati par atkritumiem tiek iesniegti vienam kontaktpunktam, un atkritumu statistikas datus pielāgot prasībām ES tiesību aktos par atkritumiem, un tajā pašā laikā salīdzināt valstu izmantoto metožu saderību ar statistikas standartiem;
- noteikt, ka dalībvalstīs ir jāizveido datorizētas datu uzraudzības sistēmas un trešo pušu sniegto datu verificācija;
- izveidot agrīnās brīdināšanas mehānismu, lai nodrošinātu, ka dalībvalstis ievieš pienācīgus pasākumus, lai mērķus sasniegtu laikus;
- paredzēt nosacījumu minimumu attiecībā uz paplašinātām ražotāju atbildības shēmām, kuru varētu sīkāk izstrādāt valstu līmenī vai ES līmeņa norāžu dokumentos, un veicināt ekonomisko instrumentu izmantošanu dalībvalstīs, un
- veicināt tiešās investīcijas tādos atkritumu apsaimniekošanas paņēmienos, kas ir atkritumu hierarhijas augšgalā (novēršana, otrreizēja izmantošana, pārstrāde).

3.3. Atkritumu apsaimniekošanas problēmas un to risināšana

Lai risinātu specifiskas problēmas, kas saistītas ar ievērojamu resursu zudumu vai ietekmi uz vidi, ir nepieciešami specifiski risinājumi.

Atkritumu rašanās novēršana. Pirmām kārtām — un tas skar visus aprites ekonomikas posmus — ir jāpanāk, ka rodas mazāk atkritumu. Pēdējā laikā dalībvalstis ir pieņēmušas

²⁶ Piemēram, to, kā sokas ar sadzīves atkritumu pārstrādes mērķa sasniegšanu, var aprēķināt ar četrām aprēķinu metodēm. Atkarībā no izvēlētajās metodes rezultāti var krietni atšķirties (par aptuveni 20 %).

atkritumu rašanās novēršanas programmas, kā to paredz Atkritumu pamatdirektīva, un tās pašlaik izskata Eiropas Vides aģentūra. Kad programmas būs novērtētas, Komisija veidos iniciatīvas, kuru mērķis ir popularizēt atkritumu rašanās novēršanas paraugpraksi ES.

Jūras piegružojums ar cietajiem atkritumiem. Jūras piegružojums ar cietajiem atkritumiem piesārņo pludmales, kaitē jūras florai un faunai un rada ilglaicīgu atkritumu problēmu, kuras risināšana izmaksā dārgi. Septītajā Vides rīcības programmā pausts aicinājums nospraust ES mēroga vispārīgu mērķvērtību, līdz kādai šāds piesārņojums jāsamazina, izmantojot arī pasākumus, kas vērsti uz pašu atkritumu rašanos.

Ja pilnā mērā tiks īstenoti pasākumi, kas iekļauti ES pārstrādātajā atkritumu tiesību aktu paketē, jūras piegružojums ar cietajiem atkritumiem varētu samazināties par 13 % līdz 2020. gadam un par 27 % līdz 2030. gadam. Nosakot konkrētu samazināšanas mērķi, kas sasniedzams līdz 2020. gadam, tiktu raidīts skaidrs signāls dalībvalstīm, kas pašlaik izstrādā pasākumus, lai saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu līdz 2020. gadam panāktu jūras ūdeņu "labu vides stāvokli", un dots stimulds izstrādāt rīcības plānus jūras piegružojuma apkarošanai četru reģionālo jūras konvenciju ietvaros. Šo mērķi sasniegt palīdzēs arī citi ES līmenī īstenoti pasākumi, piemēram, pašlaik notiekošās Ostu iekārtu direktīvas²⁷ izvērtēšanas rezultāti. Laikus tiks izstrādāts otrā posma samazināšanas mērķis, balstoties uz sīkāku analīzi par iespējām samazināt piegružojumu no citiem avotiem uz sauszemes un jūrā un ņemot vērā Rio+20 saistības līdz 2025. gadam panākt būtisku jūras piegružojuma samazināšanu.

Būvgruži un ēku nojaukšanā radušies atkritumi. Lai palielinātu būvgružu un nojaukšanā radušos atkritumu pārstrādi, liela nozīme ir pārstrādāto materiālu tirgiem. Komisijas paziņojumā "Resursu efektivitātes iespējas celtniecības nozarē"²⁸ ir paredzēts izveidot ēku ekoloģisko rādītāju novērtēšanas shēmu, un tajā tiks iekļauti arī tādi parametri kā būvgružu un nojaukšanas atkritumu apsaimniekošana, pārstrādājamības palielināšana un pārstrādātu atkritumu īpatsvara palielināšana būvmateriālu sastāvā.

Bez tam ierosinātā agrīnās brīdināšanas mehānisma ietvaros sekos līdzi, cik sekmīgi dalībvalstīm izdodas virzīties uz mērķi līdz 2020. gadam panākt, ka tiek pārstrādāts 70 % atkritumu, tostarp, piemēram, nosakot lielākas nodevas par būvgružu un nojaukšanas atkritumu apglabāšanu poligonos vai izvirzot papildu šķirošanas prasības lieliem nojaukamiem objektiem, lai uzlabotu otrreizējo izejvielu kvalitāti.

Pārtikas izniekošana.

Aplēsts, ka līdz 30 % no visas pasaulē saražotās pārtikas iet zudumā vai tiek izniekota. Pašlaik Komisija ir nodomājusi nākt klajā ar konkrētiem priekšlikumiem, kā samazināt pārtikas izniekošanu.

Bīstamie atkritumi. Bīstamo atkritumu pienācīga apsaimniekošana vēl aizvien ir sarežģīts uzdevums, turklāt vēl aizvien nav pilnīgu datu par šīs atkritumu plūsmas faktisko apstrādi. Pirmais solis ir uzlabot uzskaiti un izsekojamību, izveidojot bīstamo atkritumu reģistrus un apzinot jaudas un trūkumus dalībvalstu bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmās. Šajos reģistros pakāpeniski varētu iekļaut arī citus atkritumu veidus, kā tas vairākās dalībvalstīs jau notiek.

Plastmasas atkritumi. Paredzams, ka plastmasas ražošanas pieaugums ES būs 5 % gadā. Tikai 24 % plastmasas atkritumu pārstrādā, teju 50 % apglabā poligonos un pārējo sadedzina. Sabiedriskajā apspriešanā par plastmasas atkritumiem²⁹, ko Komisija organizēja 2013. gadā, atklājās, ka pastāv ievērojams potenciāls plastmasas ilgspējīgākai izmantošanai un ka

²⁷ Direktīva 2000/59/EK 2.tabula

²⁸ COM(2014) 445.

²⁹ COM(2013) 123

vairums vēlas, lai tiktu izbeigta plastmasas apglabāšana poligonos un uzlabota plastmasu un plastmasas ražojumu uzbūve. Komisijas nesens priekšlikums, kas paredz, ka dalībvalstis var ierobežot plastmasas maisiņu izmantošanu³⁰, un šajā paziņojumā izklāstītie priekšlikumi kāpināt pārstrādi un izbeigt apglabāšanu poligonos ir svarīgs solis, lai uzlabotu plastmasas atkritumu apsaimniekošanu.

Kritiski svarīgo izejvielu pārstrāde. Lai gan liela nozīme ir visām izejvielām, kritiski svarīgās izejvielas pelna īpašu uzmanību, jo to ieguve/ražošana pasaulē ir koncentrējusies dažās valstīs, turklāt daudzas no šīm izejvielām ir grūti aizstāt un to pārstrādes līmenis ir zems. Kritiski svarīgu izejvielu efektīvu izmantošanu un pārstrādi Komisija veicina Izejvielu iniciatīvas³¹ un Eiropas inovācijas partnerības izejvielu jomā ietvaros.

Nelikumīgi atkritumu sūtījumi. Komisija pastiprinās pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiek ievēroti attiecīgie ES tiesību akti, jo īpaši Regula (EK) Nr. 1013/2006 par atkritumu sūtījumiem, kas nesen grozīta, lai pastiprinātu atkritumu sūtījumu inspekcijas.

Fosfora reciklēšana. Pārtikas ražošanā bez fosfora neiztikt, tomēr šā resursa piegādes apdraud ievērojami riski, turklāt pašreizējie lietošanas paņēmieni ir tādi, ka iznīkošana un zudumi novērojami visā vielas aprites ciklā. Kopš ticis sagatavots Konsultatīvs paziņojums par ilgtspējīgu fosfora izmantošanu³², Komisija izstrādā tālāku pasākumu plānu.

Lai risinātu ar atkritumiem saistītās specifiskās problēmas, Komisija:

ierosina nospraust vēlamo mērķi – līdz 2020. gadam samazināt **jūras piegružojumu** ar cietajiem atkritumiem par 30 % attiecībā uz pludmalēs visbiežāk sastopamajiem 10 atkritumu veidiem, kā arī jūrā atrodamajiem zvejas rīkiem; attiecīgais saraksts jāpielāgo katra ES jūras reģiona (pavisam ir četri) specifiskajiem apstākļiem;

ir iecerējusi pasākumus, kuru mērķis ir stimulēt to pārstrādāto materiālu tirgus, kas iegūti no **būvgružiem un nojaukšanas atkritumiem**, un izstrādāt kopēju ES novērtēšanas satvaru attiecībā uz ēku parametriem;

ierosina dalībvalstīm izstrādāt pārtikas iznīkošanas novēršanas nacionālās stratēģijas un aicina dalībvalstis censties panākt, ka **iznīkotās pārtikas** un pārtikas atkritumu apjomi ražošanas sektorā, mazumtirdzniecības/izplatīšanas sektorā, sabiedriskās ēdināšanas un viesmīlības sektorā, kā arī mājāsaimniecībās līdz 2025. gadam tiek samazināti par vismaz 30 %;

ir iecerējusi izveidot pienācīgu reģistra sistēmu, kurā reģistrē vismaz **bīstamos atkritumus** visās dalībvalstīs;

līdztekus priekšlikumam par **plastmasas** maisiņu izmantošanas samazināšanu ierosina līdz 2025. gadam aizliegt plastmasas materiālu apglabāšanu poligonos;

ierosina dalībvalstīm to nacionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos iekļaut pasākumus, kas saistīti ar tādu atkritumu savākšanu un pārstrādi, kas satur nozīmīgus daudzumus kritiski svarīgo izejvielu, un

apsver iespēju izstrādāt politikas satvaru attiecībā uz **fosforu**, lai kāpinātu tā reciklēšanu, veicinātu inovāciju, uzlabotu tirgus apstākļus un nosacījumus par tā ilgtspējīgu izmantošanu iestrādātu ES tiesību aktos par mēslojumu, pārtiku, ūdeņiem un atkritumiem.

³⁰ COM(2013) 761.

³¹ COM(2011) 25.

³² COM(2013) 517.

4. Resursefektivitātes mērķa nospraušana

Septītajā Vides rīcības programmā dalībvalstis un Eiropas Parlaments atbalstīja domu, ka Eiropas Savienībai vajadzētu noteikt resursefektivitātes rādītājus un mērķvērtības un izvērtēt, vai būtu lietderīgi Eiropas semestrī iekļaut attiecīgu pamatrādītāju un mērķvērtību. Pēc plašām apspriedēm tika nolemts par resursu produktivitātes mērķvērtību izvirzīt resursu produktivitāti, ko mēra kā IKP un izejvielu patēriņa (IVP) attiecību³³.

ES un tās dalībvalstu atzīts, reāli sasniedzams resursu produktivitātes palielināšanas mērķis ne tikai piesaistītu politisko uzmanību, bet arī dotu iespēju izmantot pašlaik nepilnīgi realizēto aprites ekonomikas potenciālu radīt ilgtspējīgu izaugsmi un nodarbinātību un palielinātu ES politikas saskanību. Tas būtu samērīgs veids, kā nodrošināt šādu saskanību un rosināt rīcību.

Jau ir prognozēts, ka laikposmā no 2014. līdz 2030. gadam ES resursu produktivitāte pieaugs par 15 % saskaņā ar ierastās darbības scenāriju. Liekot lietā apdomīgu politiku, lai veicinātu pāreju uz izteiktāku aprites ekonomiku, kā aicinājusi Eiropas Resursefektivitātes platforma, šo rādītāju varētu divkāršot. Resursu produktivitātes palielināšana par 30 % ne tikai ievērojami vairo izaugsmes ilgtspējības aspektu, bet arī pozitīvi ietekmēs darbavietu radīšanu un IKP pieaugumu³⁴.

Savukārt lielāka resursu produktivitāte vairo arī ražošanas nozares konkurētspēju³⁵. Resursu izmaksas ieņem nozīmīgu vietu uzņēmumu izmaksu struktūrā, turklāt rūpniecībai nepieciešamas pieejamas un paredzamas piegādes³⁶. Tas dotu gan tūlītējus finansiālus ieguvumus, gan stratēģiskus ieguvumus ilgākā termiņā, jo augošais globālais pieprasījums palielina resursu cenas un pieejamības svārstības. Lielāka resursefektivitāte palīdzēs Eiropai izpildīt arī tās reindustrializācijas mērķi.

Resursu produktivitātes mērķvērtība, lai gan nesaistoša un nosprausta tikai ES līmenī, tām dalībvalstīm, kas šo mērķvērtību vēl nav izvirzījušas, dotu stimulu izstrādāt pasākumus, kuros tiek ņemts vērā resursu izmantojums. Tas novestu pie līdzsvarotākiem pasākumiem, kuros tiek ņemtas vērā plašākas ekonomiskās un sociālās sekas un ietekme uz vidi, un ļautu pārvarēt šo iztrūkumu.

Dalībvalstīm būtu rīcības brīvība īstenot tādu rīcībpolitiku un pasākumu kombināciju, kas ir pati izdevīgākā gan no ekonomiskā, gan vides viedokļa, atbilstīgi plašākiem politikas mērķiem. Tādējādi tās varētu lietot sevi jau pierādījušu, bet pagaidām vēl plaši neieviešamu labo praksi, kuru tās varētu pārņemt un pielāgot savām vajadzībām un apstākļiem. Stratēģija "Eiropa 2020" pašlaik tiek pārskatīta³⁷, un līdztekus notiek arī sabiedriskā apspriešana, lai apkopotu viedokļus par tālāko attīstību. Tāpēc Komisija uzskata, ka jebkāds lēmums par resursu produktivitātes pamatmērķa nospraušanu jāpieņem šīs pārskatīšanas kontekstā, ņemot vērā gan sabiedriskās apspriešanas rezultātus, gan Eiropas Resursefektivitātes platformas ieteikumus.

³³ IVP ir agregēts rādītājs, ar ko mēra (tonnās) visus tautsaimniecībā patērētos materiālos resursus, vienlaikus ņemot vērā arī importētajā produkcijā izmantotos resursus. Pašlaik šis rādītājs pieejams par ES un par dažām dalībvalstīm. Valstīs, kur IVP vēl nav pieejams, tikmēr var izmantot rādītāju "Iekšzemes resursu patēriņš".

³⁴ SWD (2014) 211.

³⁵ Ieinteresētās aprindas deva priekšroku IVP kā resursu izmantošanas mērvienībai, jo šis rādītājs aptver resursu izmantojumu gan importētajā, gan pašmāju produkcijā, tāpēc ir iespējams pamatot salīdzināt produkcijas resursefektivitāti.

³⁶ Neseni pētījumi par tērauda un alumīnija ražošanu liecina, ka izejvielas veido aptuveni 30-40% no to izmaksu struktūras; tas ir vairāk nekā, piemēram, darbaspēka izmaksas.

³⁷ COM(2014) 130, 19.3.2014., "Stratēģijas "Eiropa 2020" gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei novērtējums".

Lai nodrošinātu, ka politikas veidotājiem ir skaidrs priekšstats par to, kāda ir resursu radītā slodze uz vidi, vērā jāņem arī citi rādītāji, jo īpaši par ūdens izmantošanu un izsmeļamiem zemes resursiem. Kopš 2013. gada *Eurostat* publicē Resursefektivitātes rezultātu tabulu³⁸, kas ir daļa no "Eiropa 2020" rādītājiem. Tas dod iespēju sekot līdzi, kā tiek īstenots "Ceļvedis par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā", parādīt saikni starp resursiem un ciešāk iesaistīt ieinteresētās aprindas sabiedriskā progresa mērījumos, neaprobežojoties tikai ar IKP rādītāju.

Lai realizētu resursefektivitātes potenciālu ilgtspējīgas izaugsmes kontekstā:

- Komisija ņems vērā gan Eiropas Resursefektivitātes platformas ieteikumus par resursefektivitātes pamatmērķi, gan tās sabiedriskās apspriešanas rezultātus, kas notiek saistībā ar stratēģijas "Eiropa 2020" pārskatīšanu;
- līdztekus tiks pamatīgāk izstrādāta Resursefektivitātes rezultātu tabula, ko izmanto, lai sekotu līdzi citu resursu, ne tikai oglekļa un materiālu, izmantošanai (jo īpaši attiecībā uz zemi un ūdeni), un
- valstu statistikas dienestiem jāstrādā pie vispārpieņemtas metodoloģijas izstrādes Eiropas Statistikas sistēmas ietvaros, lai aprēķinātu izejvielu patēriņu valsts līmenī.

³⁸ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/ree_scoreboard.